

Journal of Dutch Linguistics and Literature

Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde

TNTL

3

2020 | jaargang 136

Hollanders, Friezen of Vlamingen?

Een studie naar de persoonsnamen van de eerste Amagerboeren uit de toenmalige Nederlanden

Abstract – Around 1520, a group of settlers from the Low Countries arrived on the Danish island of Amager and quickly became one of the most successful agricultural communities in the country. Since the nineteenth century, the exact origin of these settlers has been the object of scholarly dispute with two positions: one that the settlers originated from Flanders and the other that they originated from Holland. This article outlines arguments for both positions. It then attempts to resolve the dispute by conducting a morphological and lexical analysis of the names of the first settlers. This analysis provides onomastic evidence that excludes the possibility that the settlers originated from Flanders and demonstrates that they most likely originated from the Holland region of West Frisia. This evidence thus supports the hypothesis, based on information in a sixteenth-century Hoorn city chronical, that the settlers originated from the municipality of Hoorn in West Frisia.

1 Inleiding

In de vroege zestiende eeuw vertrok een groep boeren uit de toenmalige Nederlanden naar Amager (spreek uit [‘amag’]), een eiland in de Sont ten zuiden van en tegenover Kopenhagen, om op die vruchtbare plaats een landbouwkolonie op te richten. In een oorkonde uit 1521 (hierna: de ‘privilegebrief’), opgesteld in keurig Middelnederlands en oorspronkelijk in het bezit van de Deense koning Christiaan II (°1481-†1559, regent 1513-1523), is er sprake van ‘te hoop gerekent hondert ende vierentachtig boeren’ (Larsen 1987: 175). Koning Christiaan had deze boeren persoonlijk uitgenodigd om te ‘hebben, bruyken ende behouden al dat ganse lant (d.i. het hele eiland Amager) [...] ende leuen ende rechten huer naer *hollants* recht als zy nv hebben, ende niet naer Die deensche rechten, [...] Ende Inde beste wyse ende mate naer haer eygen *hollantsche* wyse dat verdelen zoo dat die eene zoo veel margen lants mach crygen als die ander, Wutgenomen die vier houen op Draken (d.i. het havenstadje Dragør)’ (Larsen 1987: 175, onze cursivering).¹ Aan de privilegebrief is een register toegevoegd met 164 Nederlandse persoonsnamen (hierna: het ‘Amagerregister’), verdeeld over negen lijsten met betrekking op tien Amagerse dorpen (de namen tussen haakjes zijn de hedendaagse Deense namen): ‘West Suntbw’ (Sundbyvester), ‘Oest Swntbw’ (Sundbyøster), ‘Cleine Maekebw’ (Maglebylille), ‘Timmerop’ (Tømmerup), ‘Scheleg Hert’ (Skelgårde), ‘Wldrop ende Wybrych’ (Ullerup en Viberup – deze dorpen zijn tot één lijst samengevoegd), ‘Tornbw’ (Tårnby), ‘Casdrop’ (Kastrup) en ‘Groete Maeckelbw’ (Store Magleby). Om plaats te maken voor de nieuwkomers zou oorspronkelijk heel het eiland Amager ontruimd worden, maar na Christiaans verbanning in 1523 kregen

1 Rijksarchief Kopenhagen, München-samlingen, 1474-1532, nr. 8. Zie ook Andersen 1969: 92.

de kolonisten enkel het zuidelijkste deel ervan ter beschikking, namelijk het dorp en de omgeving van Store Magleby, dat van toen af ook ‘Holländerby’ (‘Hollanderdorp’) werd genoemd (Nicolaisen 1909: 19, 23-24; Van Hinte 1938: 14, 17). De landbouwkolonie in en rond Store Magleby staat nog steeds – tot trots van de huidige bewoners – bekend als de bakermat van de tuinbouw en het hoveniersbedrijf in Denemarken (Scocozza & Jensen 2004: 115).

Het Amagerregister speelde lange tijd – ten onrechte zoals zal blijken – een ondergeschikte rol in de geschiedschrijving, zowel in Denemarken als in Nederland. De meest gedetailleerde Deense studie over de geschiedenis van Amager, *Amagers Historie* (1907-1915) van de Deen Christian Nicolaisen (°1857-†1944), bevat bijvoorbeeld wel een transcriptie van de privilegebrief, maar niet van het Amagerregister, waarover slechts in kleine druk wordt gezegd: ‘Bagpaa staar: Register paa Amagebønder’ (‘op de achterkant [van de privilegebrief] staat: Register van Amagerboeren’) (Nicolaisen 1909: 174-175). Ook in de vooralsnog uitvoerigste Nederlandstalige studie naar de zestiende-eeuwse landbouwkolonie op Amager, *Een Nederlandsche Nederzetting in Denemarken* (1938), van de hand van de Nederlander Jacob van Hinte (°1889-†1948), zoekt men tevergeefs naar informatie over het Amagerregister.

De eerste (en tot nog toe enige) uitgave van het Amagerregister (1958) werd bezorgd door de Deense amateur-historicus Mogens Strunge (°1892-†1970), predikant in Tårnby in de jaren 1927-1962. Het boekje heeft een bijzondere lay-out: na een kort voorwoord volgt op de linkerbladzijden een reeks bladvullende facsimile’s van het oorspronkelijke document, terwijl op de overeenkomstige rechterbladzijden telkens twee kolommen staan met in de linker een transcriptie van de Nederlandse namen en in de rechter een verdeensing, waarbij de Nederlandse voornamen in een aantal gevallen zijn aangepast. *Hendrick* verschijnt hier bijvoorbeeld als *Henrik*, *Gherrit* als *Gerdt*, en *Pieter* als *Peter*, terwijl de Nederlandse toenames op *-(s)s* meestal zijn omgevormd tot toenames met *-sen*-suffix, bijv. *Derrickss* tot *Dirchsen*, *Frerickss* tot *Frederiksen*, *Harrickss* tot *Harriksen*, *Jacops* tot *Jacobsen* en *Pieterss* tot *Petersen* (vgl. Strunge 1958: 7, 9). Strunges boekje besluit met een kort nawoord waarin enkele in Nederland verschenen naslagwerken als hulpmiddelen voor naamkundig onderzoek worden aanbevolen, maar een eigenlijke analyse van de namen ontbreekt.

Sinds Strunges boekje speelt het Amagerregister een belangrijke rol in het debat over de precieze herkomst van de kolonisten op Amager. Strunge besluit het voorwoord immers met: ‘As names, types of people and customs show, the settlers were Dutchmen, and West Frisians – and also a few Flemish’ (Strunge 1958: 3). Nadat hij kennis had genomen van het werk van Émile Vanden Bussche (1879 en 1881; zie hieronder), was Strunge er al omstreeks 1936 van overtuigd geraakt dat er Vlamingen bij de inwijking naar Amager betrokken waren. Volgens hem hadden sommige namen op Amager een Vlaamse oorsprong (vgl. Thavlov & Van Hoof 2013: 144).

Het was Geerte de Vries die in 1987 het eerste (en tot nog toe laatste) wetenschappelijke artikel publiceerde over het Amagerregister met de titel ‘The Names of the First Immigrants from the Netherlands on the Danish Isle of Amager’ in een Sonderband van de reeks *Kopenhagener Beiträge zur Germanistischen Linguistik*. De Vries wees erop dat er onder de naamvormen veel Friese waren, wat

ze toeschreef aan de doorwerking van ‘Frisian heritage’ in Holland (in het bijzonder West-Friesland), en kwam onder meer daardoor tot het besluit dat ‘everything contained in the present material indicates [the] Holland/West Frisian origin of the first settlers from the Netherlands on Amager’ (De Vries 1987: 298).

Hoewel haar conclusie klopt, kan De Vries’ studie de toets van de kritiek toch niet helemaal doorstaan. Ten eerste ontbreken er bij De Vries een aantal namen (o.a. *Scholer* en *Tomshoff*). Bovendien maakt zij ernstige classificatiefouten. Om maar de meest in het oog springende te noemen: de algemeen-Nederlandse voornaam *Claes* en de centraal-Nederlandse voornaam *Gerrit* kunnen – in tegenstelling tot wat De Vries beweert – bijvoorbeeld echt niet als Friese namen worden beschouwd. In haar ijver om Friese namen te ontdekken is De Vries kennelijk te ver gegaan. Spijtig is ook dat De Vries – misleid door de inhoud van de privilegebrief? – het herhaaldelijk over een totaal van 184 personen heeft, terwijl er duidelijk maar 164 persoonsnamen in het register staan (De Vries 1987: 293, 294). Ten slotte schenkt zij helemaal geen aandacht aan de bewering van Strunge dat er zich Vlaamse namen in de lijst (kunnen) bevinden. Een relevante analyse van het Amagerregister moet echter vooral daarop gericht zijn, zoals hieronder zal blijken.

In de naamkunde als wetenschappelijke discipline is er sinds De Vries’ publicatie gelukkig heel wat vooruitgang geboekt, zodat we de namen in het Amagerregister nu nauwkeuriger binnen het Nederlandse taalgebied kunnen situeren. Zo maakt Van der Schaars *Woordenboek van voornamen* (1964) – waarop De Vries zich heeft gebaseerd – nu bijvoorbeeld deel uit van een breder opgezette elektronische Nederlandse voornamenbank.²

Bovendien zijn er sinds De Vries’ publicatie naamkundige inzichten bereikt, die het mogelijk maken om de namen in het Amagerregister op betrouwbare wijze in het Noorden of het Zuiden van het taalgebied te lokaliseren, iets wat niet De Vries’ insteek was. Een belangrijk voorbeeld daarvan is de kennis die we nu hebben over de verspreiding van historische en hedendaagse morfologische familienaamtypes over het gehele Nederlandse taalgebied (zie Van Loon 1981 en Marynissen 2011a: 324-339). Alleen daarom al is het de moeite waard om de namen in het Amagerregister nog eens nauwgezet onder de loep te nemen.

Nochtans komt de belangrijkste aanzet voor onze onderneming uit een andere hoek. Met ons artikel hebben we de bedoeling om het debat over de Hollandse dan wel Vlaamse oorsprong van de kolonisten eindelijk ook *vanuit taalkundig oogpunt* te beslechten. Sinds de publicatie van het boek van Thavlov & Van Hoof (2013) is dit debat immers weer in alle hevigheid opgelaaid. Daarom geven we, vooraleer tot de naamkundige analyse van de persoonsnamen over te gaan, eerst een kort overzicht van de ‘Holland-Vlaanderen controverse’.

2 De Holland-Vlaanderen controverse

In het licht van de privilegebrief kan men zich afvragen hoe de Hollandse oorsprong van de eerste kolonisten ook maar de minste twijfel kan oproepen. In de tekst is er immers sprake van ‘hollants recht’ en van een verdeling van het land op

2 Zie Van der Schaar & Gerritzen 2008 en *NVB*.

‘hollantsche wyse’. Daarbij komt dat de oudste Deense geschiedschrijvers – van de zestiende tot de achttiende eeuw – het steeds over ‘Hollanders’, soms ook ‘Waterlanders’ en ‘West-Friezen’ hebben. In de oudste bron, Poul Helgesens (ca. 1485-ca. 1535) *Rimkrønike* (1523), is er bijvoorbeeld meteen al sprake van ‘Hollændere’ (‘Hollanders’), die door Christiaan II naar Amager waren gehaald om er bonen en erwten te kweken (Kristensen e.a. 1932-1948: I, 174). De Deense historicus Arild Huitfeldt (1546-1609) spreekt in het bijzonder van ‘Vatterlandene vdi Holland’ (‘Waterland in Holland’) – namelijk de streek in Noord-Holland ten noorden van Amsterdam met de steden Monnikendam, Edam en Volendam – als oorsprongsgebied van de boeren (Huitfeldt 1596: 43). In het midden van de zeventiende eeuw heeft Arent Berntsen (1610-1680) het dan weer algemeen over ‘Hollænder af Herkomst’ (‘Hollanders van herkomst’), terwijl Mikkell Hansen Jernskæg (1654-1711) het over ‘West-Friiser’ (‘West-Friezen’) heeft (Berntsen 1656: I, 51; Jernskæg 1693: 540). Nergens is er sprake van Vlamingen. Waar komt de twijfel dan vandaan?

2.1 *Émile Vanden Bussche*

In de late negentiende eeuw ontdekte de Belgische rijksarchivaris Émile Vanden Bussche (1840-1909) in een archief in Nieuwpoort (Vlaanderen) enkele – nu verloren gegane – stukken over een expeditie naar Kopenhagen door keizer Karel V (1500-1558) in 1536. Uit één daarvan blijkt dat een zekere Bouden van der Helle ‘warmoeser’ (d.i. ‘tuinder’) zich ‘à la suite de Sa Majesté la reine Isabelle’ in Denemarken op een eiland nabij Kopenhagen gevestigd had (Vanden Bussche 1879: 8).³ Hetzelfde document vermeldt ook dat Bouden van der Helle reeds vóór 1536 overleden was (Vanden Bussche 1879: 8-9; vgl. Thavlov & Van Hoof 2013, 153-154). Een ander stuk heeft het over een zekere Willem de Cupere uit de omgeving van Nieuwpoort, die huwde met Elisabeth Valejo, en in de zomer van 1519 samen met zijn vrouw als ‘cultivateur’ naar Denemarken vertrok. Hun vijf kinderen bleken in verband met een erfenis in 1549 te zijn ‘établis en Danemark, en Amargien’ (Van den Bussche 1881: 140).

In het begin van de zestiende eeuw woonde er dus een tweetal Vlaamse tuinders in Denemarken. De ene woonde *waarschijnlijk* op Amager, en de kinderen van de andere woonden *zeker* op Amager. Vanden Bussche was niet op de hoogte van de Deense geschiedschrijving, maar hij wist wel dat de Amagerse landbouwerskolonie in het algemeen als een Hollandse volksplanting werd beschouwd. Zo was er bijvoorbeeld in zijn oudste bron, *Le Grand Dictionnaire historique* (1674) van Louis Moreri (°1643-†1680), sprake van een ‘village de Hollandois’ (en niet ‘de flamands’) op Amager (Vanden Bussche 1881: 135). Steunend op zijn archivalische bronnen negeerde Vanden Bussche deze uitspraak echter zonder meer en publiceerde in 1879 een boekje met de titel *L’Île d’Amac, colonisée par des Flamands au XVIIe siècle*. Een paar jaar later deed hij nogmaals het relaas van zijn bevindingen – zonder overigens van zijn standpunt af te wijken – in zijn boek *Flamands et*

3 Met ‘la reine Isabelle’ moet Isabella van Oostenrijk (1501-1526) bedoeld zijn. Deze zus van Karel V, die door haar tante Margaretha (1480-1530, landvoogdes der Nederlanden 1507-1530) aan het Mechelse hof was opgevoed, was getrouwd met Christiaan II van 1515 tot aan haar dood in 1530 (Van den Bussche 1881: 134).

Danois. Recherches sur les relations qui existèrent autrefois entre la Flandre et le Danemark (1881: 135-146).

2.2 *Jacob van Hinte*

De Nederlandse historicus Van Hinte kende deze werken, maar vond dat Vanden Bussches ontdekkingen in geen geval volstonden om de boerenkolonie op Amager een Vlaamse nederzetting te noemen, vooral ook omdat er in de Deense bronnen waarin Nederlandse toenames genoemd worden, nergens sprake is van een Van der Helle of een De Cupere, zodat het spoor van Vanden Bussches vondsten uiteindelijk doodloopt (Van Hinte 1938: 6, 8).

Volgens Van Hinte was het daarentegen duidelijk dat ‘geheel onafhankelijk van de Vlamingen [...] Noord-Nederlanders, met name Westfriezen, de stichters [waren] van de zoo bekend en beroemd geworden tuinders-kolonie Store Magleby op Amager’ (Van Hinte 1938: 6). Eerst en vooral kon men steunen op de Deense geschiedschrijving, maar de Noord-Hollandse afkomst van de kolonisten werd ook door ‘andere feiten’ gestaafd (in vrije volgorde): de Hollands gekleurde taal van de privilegebrief, de overeenkomsten tussen Amager en Noord-Holland inzake de traditionele drachten, de spelen of volksgebruiken der kolonisten, de huismerken, de bronnen van inkomsten (in het bijzonder de palingvisserij), het gangbare erfrecht (met gelijke erfdelen voor zoons en dochters), en de namen van de kolonisten (Van Hinte 1938: 8). Hoe dan ook zijn de meeste van deze ‘andere feiten’ betwistbaar. Zo is de taal van de privilegebrief bijvoorbeeld geen doorslaand argument omdat deze wel iets zegt over de origine van de scribent, waarschijnlijk een klerk van koning Christiaans kanselarij, maar geen uitsluitsel geeft over de herkomst van de kolonisten. Met nagenoeg hetzelfde gemak kunnen ook de overeenkomsten inzake de traditionele klederdrachten, de volksgebruiken, de huismerken en de inkomstenbronnen worden betwist.⁴

Het ingewikkeldste argument betreft het gangbare erfrecht, dat daarom een aparte behandeling verdient.⁵ Kort gezegd mochten de kolonisten op Amager hun oorspronkelijke erfrecht behouden. Eén van de bepalingen daarvan was dat broers en zussen bij de erfenis gelijke delen ontvingen, terwijl het erfdeel van een broer in Denemarken normaal gezien het dubbele van dat van een zus bedroeg (Pedersen 1968: 14). Het erfrecht van de kolonisten werd in 1667 per koninklijk besluit door Frederik III (°1609-†1670, regent 1648-1670) bevestigd, en de oorkonde daarvan is overgeleverd (De Thurah 1758: 41-42; Nicolaisen 1909: 209). Op dit punt kwam het erfrecht op Amager inderdaad overeen met dat in Noord-

4 Wat de klederdracht betreft, had Elna Mygdal (1932) reeds aangetoond dat er tussen de Noord-Hollandse klederdracht en de Amagerse geen rechtstreeks verband bestaat. De spelen of volksgebruiken van de boeren (in het bijzonder het gansrijden of -trekken, het kattenknuppelen, de eierdans en het bikkelen) zijn evenmin een doorslaggevend argument, omdat deze gebruiken te algemeen waren in de Nederlanden (Thavlov & Van Hoof 2013: 157-164). Hetzelfde geldt voor de huismerken of tekenen die op Amager gebruikt werden voor het afbakenen van eenieders terrein (vgl. Thavlov & Van Hoof 2013: 76-78 en 193-196). Ook Van Hintes verwijzing naar de palingvisserij is niet echt overtuigend, aangezien ook Vlaanderen bekend stond voor zijn bloeiende palingvangst. Men kan bijvoorbeeld denken aan de palingvangst in de Meetjeslandse kreken.

5 Met dank aan Prof. dr. J.S.L.A.W.B. Roes, Centrum voor Notarieel Recht (CNR), Radboud Universiteit Nijmegen, voor zijn inbreng in ons artikel.

Holland, het zogenaamde ‘aasdomserfrecht’, dat een gelijk erfdeel voor eenieder (man en vrouw, zoon en dochter) voorzag (Fockema Andreae 1906: 1, 285 e.v., i.h.b. 294-295). Het probleem is echter dat er binnen het in Vlaanderen geldende ‘schependomsrecht’ een soortgelijke regel werd gehanteerd, namelijk dat ‘alle kinderen voor gelijke deelen [erven], zonder dat onderscheid wordt gemaakt tusschen zoons en dochters’ (Meijers 1932: 58).⁶ De gelijkberechtiging in het koninklijk-Deense decreet uit 1667 is dus evenmin een afdoende bewijs van de Noord-Hollandse afkomst van de kolonisten.

Het belangrijkste ‘andere feit’ – dat Van Hinte als eerste noemt, maar waarmee wij de rij afsluiten – heeft betrekking op de namen van de kolonisten (Van Hinte 1938: 8). Volgens Van Hinte komen deze namen, in het bijzonder de voor- of doopnamen, ‘geheel overeen met die, welke nog tegenwoordig [in 1938] in Noord-holland, vooral in Westfriesland gebruikelijk zijn’ (Van Hinte 1938: 8). Als concrete voorbeelden noemt Van Hinte persoonsnamen als *Wibrandt Jansen*, *Isbrandt Tönnesen*, *Pitter Gjertsen*, *Jacob Willumsen* en *Gert Jacobsen*; als populaire jongensnamen *Krelis*, *Wibrandt*, *Martius*, *Willum*, *Sibrandt*, *Dirich*, *Eisbrandt*, *Cornelis*, *Teunis*, *Gerrit*, *Rejr*; als populaire meisjesnamen *Thrijn*, *Trineke*, *Martje*, *Gerritje*, *Diwer*, *Neel* en *Griet*. Die namen zouden ‘typisch Noordhollandsch’ aandoen (Van Hinte 1938: 8). Omdat Van Hinte geen naamkundige was, bleef het echter bij deze vrijblijvende opmerking.

2.3 *Lis Thavlov en Willy Van Hoof*

In 2013 verscheen een boek van Lis Thavlov en Willy Van Hoof, waarin zij nogmaals op Vanden Bussches ontdekkingen terugkomen en – op basis van agrohistorische argumenten – beweren dat Vlaanderen als herkomstgebied van de kolonisten waarschijnlijker is dan Holland. Als voornaamste reden noemen ze dat de boeren naar Amager waren gehaald om er groenten te kweken, en dus in de eerste plaats tuinbouwers waren. In hun besluit vatten Thavlov en Van Hoof hun argumenten kort samen:

Het graafschap Vlaanderen en vooral het hertogdom Brabant kenden in de 16de eeuw de eerste aangelegde kruidentuinen van de Nederlanden én ook groenteteeltgewassen werden op ruimere schaal verbouwd. De jonge Deense koningin groeide op aan het hof van Mechelen en van Habsburgse hoven is geweten dat zij tuinders in dienst hadden. Het is dan ook niet erg verwonderlijk dat de koning [...] zou gevraagd hebben tuinders naar Denemarken te laten overkomen. [...] Het lijkt echter bijna onmogelijk dat er als gevolg daarvan ‘boeren’ uit Noord-Holland werden gevraagd. [...] In Noord-Holland waren geen tuinders te vinden, behalve uiteraard in of net buiten de steden (Thavlov & Van Hoof 2013: 172-173).

Het boek van Thavlov en Van Hoof heeft veel weerklink gekregen in Denemarken. Zo blokletterde het Deense dagblad *Politiken* op 17 augustus 2013: ‘Ama-

6 Het ‘schependomsrecht’ en ‘aasdomserfrecht’ zijn louter termen om twee versterferfrechtelijke systemen aan te duiden. Men kan dus niet aan het feit dat Amager in de zestiende eeuw en later over een schout en schepenen beschikte, de conclusie verbinden dat daar het schependomsrecht (schependomsrecht) moet hebben gegolden (vgl. Thavlov & Van Hoof 2013: 64). In Noord-Holland, ook in Waterland (kortom: in ‘aasdomsrechtsgebied’), waren het schout- en het schepenambt heel gebruikelijke functies vóór 1800.

gers holl ndere kom i virkeligheden fra Belgien' ('De Hollanders op Amager kwamen in werkelijkheid uit België'). Nochtans is Thavlov en Van Hoofs redenering – vooral door de laatste toevoeging ('behalve uiteraard in of net buiten de steden') – niet echt overtuigend. Als er in en net buiten de Noord-Hollandse steden tuinbouw werd bedreven, dan was er wel degelijk een recruiteringsbasis, ook al was die minder groot dan in Vlaanderen. Bovendien is het geenszins het geval dat er 'zich bij aanvang van de zestiende eeuw geen gespecialiseerde groentekwekers of tuinbouwers bevonden in het Hollandse deel van Nederland', zoals Thavlov en Van Hoof beweren (Thavlov & Van Hoof 2013: 10-11). Een recente studie naar de agrarische geschiedenis van oostelijk West-Friesland toont bijvoorbeeld aan dat met name het gebied rond Hoorn in de late vijftiende eeuw een bloeiende gespecialiseerde groenteteelt kende (Schuijtemaker 2018: 16).

Thavlov en Van Hoof onderkennen het belang van het Amagerregister als primaire bron voor het vaststellen van de oorsprong van de kolonisten, vooral omdat de persoonsnamen in het register 'veelal gelijk zijn aan deze die men in de eerste registers van de kerkgemeente (parochieregisters, vanaf anno 1640) vindt', en nog steeds 'in gebruik [zijn] bij hen die in of nabij Store Magleby wonen' (Thavlov & Van Hoof 2013: 71). Ze wijzen er ook op dat de inwijkelingen zich volgens de naamlijst in de verschillende dorpen op het eiland mochten vestigen, behalve in Dragør, wat overeenkomt met de bepalingen in de privilegebrief. Bovendien erkennen ze dat twee toenames (*van Tessel* en *van Egmont*) naar plaatsen in Noord-Holland verwijzen.

Het ontbreken van de namen *Van der Helle*, *De Cupere* of *Valejo* in de doopregisters vanaf 1640 verklaren Thavlov en Van Hoof door te veronderstellen dat de nakomelingen van die families hun familienamen in de volgende generaties verloren konden hebben door aanpassing aan het Deense systeem, waarbij de kinderen steeds de naam van hun vader kregen met de toevoeging van een *-sen*-suffix (Thavlov & Van Hoof 2013: 73). Het is echter onwaarschijnlijk dat Vlamingen die *Van der Helle* of *De Cupere* heetten, hun naam in de volgende generaties geruild zouden hebben voor een *-sen*-naam, alleen al omdat bevolkingsgroepen hun eigen naamgevingspatronen niet gemakkelijk opgeven, ook al komen ze onder de invloed van andere cultuursferen.⁷ De vorming van een toenaam met het patronymische *-sen*-suffix is een morfologisch naamgevingspatroon dat in Vlaanderen – in tegenstelling tot Holland – al in de veertiende eeuw was verdwenen (zie 3.4.3.1). Daarenboven blijkt uit de doopregisters van het oudste parochieboek van Store Magleby uit 1640 geenszins dat de kolonistengemeenschap de Deense naamgevingstraditie overgenomen had.

Ten slotte grijpen Thavlov en Van Hoof De Vries' vaststelling (1987) dat het grootste deel van de naamvormen algemeen-Nederlands zijn, aan om deze namen als Vlaamse namen te interpreteren, een argument waarmee zij hun stelling van een Vlaamse kolonisatie ondersteunen (Thavlov & Van Hoof 2013: 74). Ook deze eigen zienswijze op de naamkundige feiten toont aan dat het nodig is om De Vries' onderzoek over te doen – ditmaal met aandacht voor de Noord-Zuid-tegenstelling.

7 Ter vergelijking kan men denken aan de vele herkenbaar Nederlandse familienamen, zoals *De Jong*, *Van Dijk*, *Gerritsen* en *Roelofsen*, die vandaag nog aan de Duitse Nederrijn voorkomen. Ze tonen aan dat dit gebied ooit Nederlands is geweest, ook al ligt het tegenwoordig in Duitsland (Marynissen 2011b: 35-52).

2.4 Wim Heeres

De laatste bijdrage aan de Holland-Vlaanderen-controverse werd onlangs door het echtpaar Lars en Femke Roobol geleverd.⁸ Op hun zoektocht naar materiaal over de oorsprong van de kolonisten op Amager ontdekten deze twee Nederlandse amateur-historici een anoniem Latijns kroniekje uit de zestiende eeuw, bewaard in Haarlem (Noord-Hollands Archief, toegang 176, inv. nr. 1540) met de titel *Brevissima Chronologia et Topographia Ecclesiarum et Conventuum civitatis Hoernensis* over de jaren 1330-1526 (hierna: 'de Hoornse kroniek'), dat eerder door Wim Heeres (1959) in een artikel in het tijdschrift *West-Frieslands Oud en Nieuw* was beschreven.⁹ Daarin maakte Heeres erop attent dat dit kroniekje een duidelijk antwoord kon bieden op de vraag waar de kolonisten op Amager precies vandaan kwamen, maar Heeres' artikel heeft nooit een breder publiek bereikt.

De Hoornse kroniek bestaat uit twee gedeelten. In het eerste wordt de geschiedenis van alle Hoornse kerken, kloosters en andere instituten van kerkelijke aard behandeld in de vorm van jaartallenlijstjes betreffende ieder van die objecten (fol. 79r-84v). Het tweede gedeelte is een korte geschiedenis van Hoorn, die loopt tot 1526, met een aantal zeer beknopt vertelde feiten (fol. 85r-95r). Vooral de volgende feiten zijn voor ons van belang:

(1) fol. 93r: *Anno M.CCCCXCIX multi villani territory Civitatis Hornensis etiam aliqui cives profecti sunt in Daciam habitandi gratia per admissionem Magistri Petri Aurificis civis Hornensis cui scripserat Rex Daciae Cristiernus ut mitteret sibi huius terrae populos quos ditare vellet pecuniis rebus et agris sicut et factum est guia iam dudum sororem regis nos tri Caroli acceperat uxorem.*

(In het jaar 1519 zijn vele boeren uit het rechtsgebied van de stad Hoorn en ook enige burgers vertrokken naar Denemarken om daar te gaan wonen, door bemiddeling van Meester Pieter Goudsmid, burger van Hoorn, aan wie de koning van Denemarken, Cristiernus, geschreven had hem mensen uit dit land te zenden, die hij begiftigen wilde met geld, goederen en landerijen, zoals ook gebeurd is, aangezien hij onlangs de zuster van onze koning Karel tot vrouw had genomen; vert. WH)

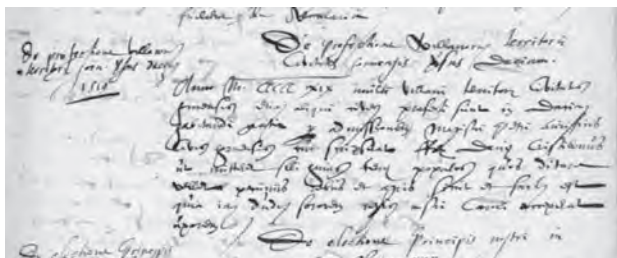
(2) fol. 93v: *M.CCCCXX misit iterum Rex Daciae litteras Magistro Petro Aurifici in Hoorn pro pluribus populis Hollandinorum. Et profecti sunt viri plusquam centum cum uxoribus et pueris suis tam de Civitate Hornensi quam de territorio eius.*

(In het jaar 1520 zond de koning van Denemarken wederom een brief aan Meester Pieter Goudsmid in Hoorn betreffende een aantal mensen uit Holland. En er zijn meer dan honderd mannen vertrokken met hun vrouwen en kinderen zowel uit de stad Hoorn als uit haar rechtsgebied; vert. WH)

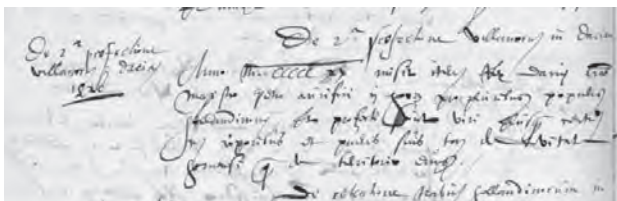
8 Wij willen hierbij Lars en Femke Roobol uitdrukkelijk bedanken voor deze inbreng in dit artikel.

9 De kroniek is online te bekijken op de website van het Noord-Hollands Archief: Inv. Nr. 1540 'Origo civitatis Hornensis' over de jaren 1316-1536; 'Een cort verhael van 't geene in Hollant ende den omleggende plaetsen geschyet is over 1572-1575', overgeschreven van Jacob Matthijsz. Rol, oud-burgermeester van Purmerend; 'Brevissima Chronologia et Topographia Ecclesiarum et Conventuum civitatis Hoemensis' over de jaren 1330-1526, anoniem, eind zestiende eeuw. https://noord-hollandsarchief.nl/bronnen/archieven?mivast=236&miadt=236&mizig=210&miview=inv2&milang=nl&micols=1&mires=0&micode=176&mizk_alle=Origo%20Civitatis%20Hornensis.

Afb. 1 Haarlem, toegang
176, inv. nr. 1540, scan 94.

Afb. 2 Haarlem, toegang
176, inv. nr. 1540, scan 95.

Niet alleen vernemen we hier dat Christiaan II inderdaad boeren heeft uitgenodigd naar Denemarken om hen daar goederen en landerijen te schenken, maar ook *hoe* dat gebeurd is (door bemiddeling van Meester Pieter Goudsmid, burge-meester van Hoorn), *waarom* (als onderdeel van de onderhandelingen bij het huwelijk van Christiaan en Isabella), en *wanneer* (respectievelijk in 1519 en 1520). De tweede tekst preciseert het aantal door te vermelden dat er in 1520 uit de stad Hoorn en haar rechtsgebied een contingent van meer dan honderd mannen met hun vrouwen en kinderen waren vertrokken. Volgens de stadskroniek waren er bij de uitwijkelingen dus ook Hollanders uit de wijde omgeving van Hoorn, en het is dus niet uitgesloten dat daar Waterlanders bij waren. In elk geval is er in de kroniek enkel en alleen sprake van Hollanders; nergens wordt melding gemaakt van Vlamingen.

De vraag is nu wat wij uit taalkundige hoek kunnen bijdragen aan het debat over de herkomst van de kolonisten, nu in 2021 de vijfhonderdste verjaring van de kolonisatie naar Amager, die in de privilegebrief uit 1521 een rechtsstatuut kreeg, met grootse feestelijkheden en evenementen zal worden gevierd. Aan de al bestaande dialectologische evidentie voegen we in deze bijdrage naamkundige argumenten toe.

Tot nog toe zijn er enkele lexicologische studies van het moderne Amagerse dialect verschenen die een brug slaan van Amager naar Holland. Daarin werd o.m. aangetoond dat moderne Zuid-Amagerse dialectwoorden van Nederlandse oorsprong, voorzover deze niet teruggaan op algemeen-Laatmiddelnederlandse woorden, ontleend zijn aan het zestiende-eeuwse Hollands en *niet* aan het zestiende-eeuwse Vlaams (Robbe 2018a; Robbe 2018b; Robbe 2018c). Een goed voorbeeld is het Amagerse toponiem 'Vigerdiget', dat teruggaat op Nederlands 'wierdijk'. Dat woord komt frequent voor in zestiende-eeuwse Hollandse bronnen, terwijl in het graafschap Vlaanderen in die tijd zowel het fenomeen 'wierdijk' als het woord 'wier' onbekend waren (Robbe 2018c).

Hoewel slechts een handvol dergelijke Hollandse ontleningen werd aangetroffen, en deze woorden in principe ook later ontleend kunnen zijn (wat 'wierdijk'

betreft in elk geval niet later dan de zeventiende eeuw), zijn deze lexicale ontleningen hoe dan ook afkomstig uit Holland. Er zijn geen dialectlexicologische sporen die in de richting van Vlaanderen wijzen.

In ons onomastisch onderzoek worden de lexicale en grammaticale motiveringen van de persoonsnamen in het Amagerregister – in het licht van de Holland-Vlaanderen-controverse – op hun geografische verspreiding getoetst. We pogen de vraag te beantwoorden of de Amagerse namen streekgebonden zijn en zo uitsluitel kunnen geven over het herkomstgebied van de landverhuizers. Waren de kolonisten Vlamingen dan wel Hollanders of kwamen ze uit nog een ander gedeelte van het taalgebied?

Voor deze vraagstelling hebben uiteraard slechts namen die enkel in een bepaalde regio voorkomen, bewijskracht. Namen die in het hele taalgebied verspreid zijn, geven geen informatie over de herkomst van de dragers ervan. Men kan bijvoorbeeld niet – zoals Thavlov en Van Hoof (2013: 74) suggereren – op basis van voornamen zoals *Jan*, *Pieter*, *Willem*, *Claes*, *Cornelis* en *Dirk*, die in de hele Nederlanden voorkwamen, dus ook in de zuidelijke Nederlanden, besluiten dat kolonisten met deze namen daadwerkelijk uit Vlaanderen kwamen. Een Amagerse immigrant die *Willems* heette, kon immers uit de hele Nederlanden afkomstig zijn.

Eerst kijken we – met het oog op het aantal van ‘meer dan honderd mannen’ in de Hoornse kroniek – naar de verhouding tussen de persoonsnamen en het aantal personen. Daarna gaan we na in hoeverre het aantal naamvormen beantwoordt aan een streekgebonden patroon. Dan concentreren we ons op de naamvormen zelf. We bespreken eerst de voornamen en vervolgens de toenames (i.c. herkomstnamen, beroepsnamen en patroniemen).

Onze transcriptie van het Amagerregister is als bijlage bij dit artikel te vinden. Bij de transcriptie zijn de volgende regels toegepast: 1. de oorspronkelijke tekst is zo weinig mogelijk veranderd of vereenvoudigd; 2. de ‘lange’ *s* is met een ‘ronde’ *s* weergegeven; 3. de hoofdletters *J* en *I* zijn aangepast aan de moderne spelling: *Johan* versus *Issebrant*; 4. afkortingen (nasaalstreepjes voor *(e)n* en komma’s voor *us*) zijn opgelost en cursief gedrukt; 5. voor de groot- en kleinschrijving is eveneens de hedendaagse spelling gevolgd: voor- en toenames alsook plaatsnamen zijn met een hoofdletter geschreven. Omwille van de overzichtelijkheid zijn de regels per lijst genummerd en de plaatsnamen vetgedrukt.

3 Analyse van de namen uit het Amagerregister

3.1 Aantal namen versus aantal personen

Het register bevat 164 persoonsnamen, verdeeld over negen lijsten, en tien plaatsnamen. De toponiemen zijn vernederlandsingen van Deense plaatsnamen. De spelling *Cleine* in *Cleine Maekebw* met <ei> i.p.v. <ee> is een Hollandse (en geen Vlaamse) schrijfwijze, maar zoals gezegd is dit geen bewijs voor de herkomst van de kolonisten, ten hoogste een aanwijzing voor de herkomst van de schrijver.

Bij enkele van de persoonsnamen gaat het soms zeker en soms waarschijnlijk om dezelfde personen. Het eerste is het geval bij twee namen in de Ullerup/Vibe-

rup-lijst: daar staan de namen *Folkar Frerickss* (r. 4) en *Claes Gerrizen* (r. 5) eerst onder elkaar op verschillende regels, en daaronder nogmaals als *Claes Gerritzen* ende *Volker Frerickss*, ditmaal op dezelfde regel (r. 6), nu in omgekeerde volgorde en door het voegwoord *ende* verbonden. Het is niet duidelijk waarom de schrijver deze twee namen dubbel vermeldt, maar misschien kan hier worden gedacht aan onoplettendheid bij het overschrijven van een kladschrift. Daar zijn ook andere aanwijzingen voor. Zo haalt de schrijver bijvoorbeeld de plaatsnaam *Castrop* in *Op Casdrop Casdrop* door. Waarschijnlijk moet hij eerst hebben gedacht dat hij verkeerd heeft gelezen, maar dan schrijft hij het woord nogmaals in dezelfde vorm opnieuw. Hetzelfde moet zijn gebeurd bij de doorhaling van de *w* bij *Meinert [w] Willems*, die zich op Skelgârde had gevestigd. In het geval van *Pieter Ariss Arentzen*, een kolonist op Store Magleby, heeft de schrijver – waarschijnlijk omwille van een onduidelijke letter *n* in de legger – wel degelijk verkeerd gelezen. In de Sundbyøster-lijst heeft hij de naam *Jacobss* geschrapt bij *Wyllom [Jacobss] Carsis* (r. 21), waarschijnlijk omdat hij naar de verkeerde regel in zijn legger heeft gekeken, want onmiddellijk daaronder staat de naam *Nanne Jacopz* (r. 22). De twee doubletten in de Ullerup/Viberup-lijst geven in ieder geval aan dat de persoonsnamen in het Amagerregister verwijzen naar hoogstens 162, en niet naar 164 personen.

In dezelfde Ullerup/Viberup-lijst lezen we – eveneens onmiddellijk onder elkaar – de namen *Cornelius Pieterss* (r. 10) en *Cornelis Pieterss* (r. 11). Ook hier kan het om dezelfde persoon gaan, maar zeker is dit niet. De gelatiniseerde vorm kan immers een middel zijn om twee personen uit elkaar te houden. Ook in de Store Magleby-lijst verschijnen twee identieke namen onmiddellijk onder elkaar, namelijk tweemaal *Johan Pieterss* (rr. 26 en 27). Deze naam staat ook enkele regels daarboven in de lijst (r. 15), zodat de Store Magleby-lijst hierdoor zelfs een triplet bevat. In de Tårnby-lijst verschijnt tweemaal *Claes Janss* (rr. 2 en 10); in de Sundbyøster-lijst tweemaal *Hendrick Dirxsen* (rr. 9 en 14); in de Store Magleby-lijst tweemaal *Jacob Janss* (rr. 4 en 14). Als men de verschillende lijsten onderling gaat vergelijken, duiken er nog meer doubletten en tripletten op. Ook in de Sundbyvester-lijst verschijnt een *Cornelius Pieters*, die met de hierboven aangehaalde *Cornelius Pieterss* (r. 10) en *Cornelis Pieterss* (r. 11) uit de Ullerup/Viberup-lijst weer een triplet vormt, met variatie in de auslaut van de toenaam weliswaar. Hetzelfde geldt voor de naam *Claes Janss*, die behalve tweemaal in de Tårnby-lijst (rr. 2 en 10) ook in de Maglebylille-lijst opduikt (r. 19). Doubletten verschijnen in het geval van: 1. *Pieter Dirxsen* (Sundbyvester, r. 9; Tømmerup, r. 14); 2. *Pieter Friex* (Sundbyvester, r. 10; Skelgârde, r. 2); 3. *Johan Janss* (Kastrup, r. 8; Store Magleby, r. 3); 4. *Lambert Pieterss* (Store Magleby, r. 7; Kastrup, r. 4); 5. *Pieter Pieterss* (Maglebylille, r. 2; Store Magleby, r. 17); met variatie in de spelling: 1. *Jacob Pieterss* (Maglebylille, r. 21) en *Jacop Pieterss* (Store Magleby, r. 30); 2. *Derick Areys* (Sundbyøster, r. 5) en *Derick Aries* (Tømmerup, r. 5); 3. *Dirick Dirrickss* (Store Magleby, r. 11) en *Derick Dirrickss* (Skelgârde, r. 4).

Of deze doubletten en tripletten naar dezelfde of naar verschillende personen verwijzen, is op basis van enkel de namen niet met zekerheid te bepalen. Dat de doubletten erg courante voornamen als *Johan*, *Pieter*, *Jacob*, *Derick*, *Cornelis* en daarvan afgeleide patroniemen als *Janss*, *Pieterss*, *Dirrickss* bevatten, pleit ervoor dat het om verschillende personen gaat. Het zijn immers hoogfrequente, polygenetische namen, die ruim verspreid zijn.

Twee van de persoonsnamen uit het register zijn vrouwennamen: *Cateriene Jacobs* (Tårnby, r. 8) en *Trien Pieter Wylloms* (Tårnby, r. 12). Mogelijk zijn ook *Nanne Classs* (Sundbyvester, r. 12) en *Nanne Jacopz* (Sundbyøster, r. 22) vrouwen, maar de Friese genderneutrale voornaam *Nanne* wordt vaker voor mannen dan voor vrouwen gebruikt (NVB).

Uit deze eerste beschouwing valt op te maken dat de persoonsnamen in het Amagerregister refereren aan minstens 146 en hoogstens 162 personen, onder wie minstens twee en hoogstens vier vrouwen. Als we deze getallen vergelijken met de informatie in de Hoornse kroniek, kunnen we aannemen dat er in 1519 een eerste groep van een vijftigtal boeren is vertrokken, in 1520 gevolgd door een grotere groep van ruim honderd.

3.2 Aantal naamvormen

De overgrote meerderheid van de persoonsnamen is tweeledig, d.w.z. bestaat uit een roepnaam en een toenaam, die in bijna alle gevallen een patroniem is, bijv. *Willom Steuens*, *Marten Pieterss*. Bij hoge uitzondering volgt na de voornaam een geografische toenaam, bijv. *Pieter van Egmont*, of een beroepsnaam, bijv. *Pieter Knipper*. Slechts vijf persoonsnamen uit de lijst zijn driedelig:

1. *Trien Pieter Wylloms*
2. *Ghwert Jan Dirickz*
3. *Gherrit Johan Mesmakers*
4. *Gherrit Janss Scholer*
5. *Isebrant Dirickssen Tomshoff*

In de eerste drie gevallen is de middelste component een roepnaam (*Pieter*, *Jan*, *Johan*), die door een patroniem of een beroepsnaam in de genitief wordt gevolgd (*Wylloms*, *Dirickz*, *Mesmakers*). In de laatste twee attestaties heeft de middelste naam zelf een patronymisch karakter (*Janss*, *Dirickssen*) en wordt deze gevolgd door een beroepsnaam (*Scholer*) of een toponymische naam (*Tomshoff*) als toenaam. De persoon aan wie gerefereerd wordt als *Gherlich Tryen Piet Flores* draagt als enige vier naamvormen: drie roepnamen, gevolgd door een genitiefpatroniem.

In de vroege middeleeuwen werd het Germaanse eennaamsysteem geleidelijk afgelost door een systeem van dubbelnamigheid: een voornaam in combinatie met een toenaam. Deze tweenamigheid dringt vanuit Noord-Frankrijk en de Duitse Rijnlanden de Nederlanden binnen (Ebeling 1993: 74). De Amagerse namenlijst stamt uit de periode die gedomineerd wordt door tweenamigheid, in Holland en elders. In Hollandse schriftelijke bronnen wordt iedereen tot 1550 met een voornaam plus een patronymische toenaam aangeduid, maar tussen 1550 en 1600 krijgen aanzienlijke Hollandse burgers een toenaam als derde component: type *Jan Cornelisz Timmerman*. Na 1650 begint in Holland het patroniem, het tweede van de drie componenten, langzaam in onbruik te geraken (Ebeling 1993: 79).

In wat volgt concentreren we ons op de naamvormen zelf: we bespreken eerst de voornamen, vervolgens de toenames.

3.3 De voornamen

Wat dragen de voornamen van de kolonisten bij aan het debat over hun herkomst? Om die vraag te beantwoorden, hebben we met behulp van de Nederlandse voor-namenbank en het herziene verklarend *Woordenboek van Voornamen* van Van der Schaar bepaald in welke regio van het Nederlandse taalgebied de voornamen uit het Amagerregister gesitueerd moeten worden. We onderscheiden drie groepen:

1. Bijna de helft van de voornamen zijn algemeen-Nederlandse voornamen, met een ruime verspreiding en frequentie: *Albert, Bart, Cateriene, Trien, Claes, Cornelius, Cornelis, Dyrick/Dirick, Evert, Floeris, Frerick, Frans, Hendrick, Johan, Jacob/Jacop, Koen, Lambert, Lucas, Marten, Mathys, Pieter, Powwel, Willom*. Het verwondert dan ook niet dat de meerderheid van de personen in het Amagerregister één van deze voornamen draagt.
2. Een kleine groep voornamen komt vooral voor in centraal-Nederland, in het bijzonder in Holland: *Arent, Arys/Aries/Areys, Derick, Gherryt/Gherrit/Gherreit/Gherreyt/Ghewrt, Gherlich*.
3. Iets meer dan de helft van de voornamen zijn typisch Friese, sommige ervan tevens Groningse voornamen: *Broen* (ook Gronings), *Doede* (ook Gronings), *Folkar/Folkart, Harck/Herke* (vroeger ook veel in Holland), *Haeyke, Hylbrant* (ook Gronings), *Iff, Issebrant/Isebrant, Jeleis, Lyeffer, Lwtgghin, Lowweris, Nanne, Meinert, Olbrant, Olfert, Pyel, Reyer, Ren, Ryck, Siebrant* (ook Gronings), *Syewert, Taedt, Thonis*.

De herkenbaar Hollandse en Friese namen uit de tweede en derde groep worden, in tegenstelling tot de algemeen-Nederlandse namen, slechts door één of hooguit enkele personen in het Amagerregister gedragen, maar over hun herkomst kan geen twijfel bestaan: het zijn onmiskenbaar Noord-Nederlandse voornamen, in Vlaanderen zijn ze niet bekend.

Het grote aantal voornamen met een centraal-Nederlandse en Friese oorsprong sluit niet alleen Vlaanderen uit als herkomstgebied van de kolonisten, maar maakt tevens (Noord-)Holland/West-Friesland als ‘moederland’ wel erg waarschijnlijk (zie ook 3.4.4).

3.4 De toenames

3.4.1 De herkomstnamen

Het Amagerregister bevat slechts drie toenames die refereren aan de geografische herkomst van de eerste naamdrager: de tweeledige persoonsnamen *Willom Van Tessel* en *Pieter Van Egmont* en de drieledige naam *Isebrant Dirickssen Tomshoff*, waarbij het toponiem *Tomshoff* is toegevoegd aan het patroniem *Dirickssen*. Dergelijke toenames waarvan de lexicale motivering op migratie wijst, zijn doorgaans verspreid in de directe omgeving van de plaats van herkomst. Migratie over een korte afstand, meestal niet meer dan ca. 30 km van de oorsprongsplaats, was gebruikelijker dan die over een lange afstand, blijkt uit de verspreiding van dit type familienamen (Marynissen 2002: 255). De herkomstnamen *Van Tessel* en *Van Egmont* verwijzen naar twee Noord-Hollandse plaatsen: het eiland Texel en de

plaats Egmond, gelegen ten westen van Alkmaar. De toenaam *Tomshoff* is minder gemakkelijk te plaatsen. Hij slaat mogelijk op de *Tomashof* in de voormalige Friese gemeente Nijefurd (Koopstra 2003), sinds 2011 met Bolsward, Sneek, Wonseradeel en Wymbritseradeel gefuseerd tot de gemeente Zuidwest-Friesland. Alternatief zou men de toenaam *Tomshoff* ook met de naam *Thomashoff* uit Rijnland/Nedersaksen kunnen verbinden, zodat men in dit geval aan een immigrant uit die contreien kan denken.

Ook de schaarse herkomstnamen uit het Amagerregister wijzen dus in de eerste plaats in de richting van Noord-Holland of Friesland als thuisregio van de kolonisten. Vlamingen waren het zeker niet.

3.4.2 *De beroepsnamen*

De lexicale motiefgroep van de beroepsnamen, dat zijn namen die het beroep, het ambt of de stand van de eerste naamdrager uitdrukken, heeft vier vertegenwoordigers in het register: *Knipper*, *Mesmakers*, *Scholer*, *Smyt*. Beroepsnamen geven een inkijk in de ambachten die onze voorouders in de pre-industriële samenleving uitoefenden: een knipper was in de weer met een knipschaar of kniptang, een smid bewerkte metaal en een messenmaker had zich gespecialiseerd in het vervaardigen van messen. Een scholer ('scholier') was waarschijnlijk in de leer bij een ambachtsman.

Drie van de vier vermelde beroepsnamen zijn juxtapositieve toenames: ze hebben noch een lidwoord, noch een uitgang. Dit type overheerst in de noordelijke helft van het taalgebied, vergelijk bijvoorbeeld moderne familienamen als *Dekker*, *Bakker*, *Kuiper*, *Smit* (Marynissen 2011: 328-329). De zestiende-eeuwse kolonisten *Pieter Knipper*, *Gherryt Janss Scholer* en *Johan Smyt* moeten geografisch dan ook in het noorden van de Nederlanden gelokaliseerd worden.

In het zuidwesten, ten zuiden van de Grote Rivieren, zijn vormen met voorgevoegd lidwoord oorspronkelijk, bijv. de moderne familienamen *De Decker*, *De Backer*, *De Smet*, *De Cuyper* (Marynissen 2011: 328-329). Het verwondert dan ook niet dat één van de drie Nieuwpoortenaars, die volgens Vanden Bussche in de zomer van 1519 als 'cultivateur' naar Denemarken vertrokken was, maar niet in het Amagerregister wordt genoemd, *De Cupere* heette.

Gherrit Johan Mesmakers tenslotte zal eveneens een Hollander geweest zijn, leiden we af uit zijn eerste roepnaam *Gherrit*. De genitief-*s* die aan zijn beroepsnaam is toegevoegd, een patroon dat in de regel het zuidoosten van het taalgebied typeert (Marynissen 2011: 328-329), heeft in dit geval vermoedelijk een patronymisch karakter: de genitief-*s*, die verwantschap uitdrukt, is hier immers niet – zoals bij de overige drieledige namen – aan de middelste roepnaam *Johan*, maar aan de derde component aangehecht.

3.4.3 *De patroniemen*

Zoals eerder vermeld, vormen de patroniemen met afstand de omvangrijkste groep van de toenames in het Amagerregister. Ingedeeld naar hun morfosyntactische structuur, onderscheiden we vijf verschillende types:

3.4.3.1 *Eindigend op -zen/-sen*

Tien patroniemen en hun spellingvarianten uit het Amagerregister zijn gevormd door toevoeging van het suffix *-sen* of zijn spellingvariant *-zen*, een verkorte en

verzwakte vorm van het patroniemvormend element *-sone* ‘zone’ aan de voor-naam. Het gaat om deze toenames: *Albertzen, Arentzen, Dirxsen/Dirickssen, Euertzen, Gerritzen/Gerreitzen, Jansen, Olbrantzen, Pietersen Remmitzen, Siebrantzen/Syebrantzen*.

De *-sen*-formaties zijn heden ten dage verspreid in het centrum van het taalgebied, van de kust tot aan de Duitse grens. Familienamen als *Hendriksen, Willemsen, Gerritsen* en *Derksen* zijn typisch voor het Hollands, het Utrechts en het Gelders. Het Nederlandse *-sen*-gebied heeft in Vlaanderen slechts uitlopers in het noordelijke Waasland en de Antwerpse Kempen. Voorts komen in een smalle strook aan de West-Vlaamse kust enkele geïsoleerde restanten van de volle *-sone*-vormen voor, bijv. *Florizoone, Jansseune* (Marynissen 2011: 324-325).

Volgens Van Loon, die de historische ontwikkeling van de patroniemen heeft onderzocht, zijn er goede redenen om aan te nemen dat *-sone*-namen in alle arealen hebben bestaan (Van Loon 1981: 61), maar het systeem van niet-vererfbare *-sen*-namen is in de meeste Zuid-Nederlandse dialecten al vroeg, al in het begin van de veertiende eeuw, afgelost door erfelijke patroniemen met *-s*-genitief (Van Loon 1981: 160). In het Noorden daarentegen beschikten de *-sen*-namen over een taaie levenskracht (Van Loon 1981: 73), die weerspiegeld wordt in hun huidige centraal-Nederlandse verspreiding.

3.4.3.2 Eindigend op *-ss* en *-z*

De grootste groep toenames uit het Amagerregister eindigt op *-ss*. We zetten ze hier op een rijtje, in alfabetische volgorde: *Albertss, Andriess, Classs/Claesss, Corneliss, Dirxss/Dirrixss/Dirrickss/Dirrixsss, Folkerss, Frerickss, Gertss, Harmisss, Harrickss, Hendrickss, Heyniss, Jacobss, Janss, Martss, Mewwess, Pieterss, Siemess/Siemanss/Siemenss, Syebrantss, Thewsss/Theiss, Thoemess, Wowterss, Wybrantss, Wyllomss, Wytss*.

Deze namen zijn afgesleten *-sen*-vormen, waarvan de orthografie de overgang representeert van gesuffigeerde *-sen*-namen naar *-s*-genitiefpatroniemen. Ze illustreren treffend in welk stadium de toenaamvorming zich bevond in het begin van de zestiende eeuw, ten tijde van de migratie naar Amager. De kern van het *-s*-genitiefgebied bevindt zich momenteel in het oosten van het taalgebied: in Vlaanderen strekt het zich uit van Oost-Vlaanderen tot Limburg, in Nederland omvat het Limburg en het oosten van Noord-Brabant, maar tevens Overijssel, Drente, Groningen en Friesland (Marynissen 2011: 324-325). In het centraal-Nederlandse *-sen*-gebied ontstonden eveneens *-s*-genitieven, maar ze kwamen naast de *-sen*-vormen te staan, die er zich konden handhaven, in het bijzonder als vadersnamen bij typisch Hollandse voornamen als *Gerrit* en *Derk*: *Gerritsen, Derksen*. De herkomst van de historische naamvormen met dubbele *-ss*, door afslijting ontstaan uit *-sen*, strookt geografisch uitstekend met Noord-Holland/West-Friesland, dat aan de rand van het huidige *-sen*-areaal ligt, een gebied waarin al vroeg genitiefnamen voorkwamen (Van Loon 1981: 144; zie verder 3.4.3.3). Niet alleen morfologisch, maar ook lexicaal is duidelijk dat het om noordelijke namen gaat: bijna een kwart van deze patroniemen gaat terug op een (West)-Friese voor-naam: *Folker, Harm, Hark, Heine, Siemen, Sibrand, Wibrand, Wyt*.

Hetzelfde geldt voor de helft van de Amagerse toenames die op *-z* eindigen, waarin de *z*-spelling een relict is van het oorspronkelijke *-zone* ‘zoon’: *Arentz,*

Dirickz, Ghouertz, Jacopz, Remmerantz, Rwedertz, Sybytz. Drie van deze zes toenames hebben een Friese voornaam als basis, nl. (een vorm van) *Sibald, Remmert* resp. *Rudbert*. Een familienaam als *Arentz* kan volgens Ebeling evenwel ook als de enigszins exclusieve spelling van een oorspronkelijke tweede naamvals-*s* worden beschouwd (Ebeling 1993: 94).

3.4.3.3 Eindigend op -s

Het Amagerregister bevat een dozijn genitiefpatroniemen op -s: *Frays, Frerix, Jacobs, Lawrens/Lawwerens, Powwels, Reyers, Rwderts, Saskers, Steuens, Syemens, Wylloms/Willems, Wolters*. Aan deze lijst mogen naar alle waarschijnlijkheid de toenames *Cornelis* en *Areys/Aries/Aryes* worden toegevoegd, waarvan de roepnaam zelf een auslaut-*s* heeft.

Net zoals voor een deel van de namen op -ss en -z gold, wijzen de Friese lexemen waarmee een deel van deze patroniemen gevormd zijn (nl. de roepnamen *Rudbert, Saker, Siemen, Reyer*) in de richting van een herkomst van de respectieve naamdragers uit Friestalig gebied. In Noord-Holland komen al zeer vroeg genitiefvormen voor, die op een sterke verbondenheid met het Fries wijzen (Van Loon 1981: 144). Enkele voorbeelden van historische attestaties: Alkmaar 1404: *heyne diederts*; 1482: *jacop pieters*; Hoorn 1457: *jacob reymers*. Hoewel in het -sen-patronymische gebied sinds de zestiende eeuw vele vadersnamen in de genitief voorkomen, blijven genitiefnamen volgens Van Loon typisch voor de kop van Noord-Holland. Zo zijn ze in de zestiende en zeventiende eeuw in ruime mate vertegenwoordigd in Medemblik, waar ze dan echter, denkkelijk onder Zuid-Hollandse invloed, ook met tussennamen optreden, bv. *Aryaen Jansz Maerts* (Van Loon 1981: 144).

De toenaam *Wolters*, waarin de cluster *o+l+d/t* niet ge vocaliseerd is tot de diftong -ou, hoort op fonologische gronden thuis in het noordoosten van Nederland, in Groningen, Drente of Overijssel.

3.4.3.4 Eindigend op -is/es

Onmiskenbaar Fries, zowel lexicaal als morfologisch, zijn de tien patroniemen met genitiefuitgang -es/-is: *Carsis, Entis, Fienis, Flores, Gollyes, Harkis/Herkis, Harmis, Hayes, Heinis, Meylyss*. Lexicaal herkennen we in deze toenames de Friese roepnamen *Kars, Ente, Hark, Harm, Haie, Meile*. In morfologisch opzicht ging de veralgemening van de genitief ten koste van de oudere -sone-namen in het Fries gepaard met een flexievernieuwing. Zodra het element -zen wegviel, werd de traditionele genitiefuitgang -a bij de zwakke patronymica vervangen door -es/-is, bijv. Friesland 1465 *Hilbrand Sick(a) z(oen) = Hilbrand Sickis*; 1491 *Bocka Poppa z(oen) = Bocka Poppes* (Van Loon 1981: 186).

3.4.3.5 Andere

Het Amagerregister bevat tenslotte de Friese patroniemen *Frese/Fries* en de toenaam *Hasen*, uit de voornaam *Hase*, die als vrouwelijke naam vroeger in Holland voorkwam (NVB).

Bovendien staan er vier gediminueerde persoonsnamen op de lijst: *Artghins, Jonghytghin, Lwwtghins, Rengtghen*, waarvan de laatste twee op een Fries lexem teruggaan.

3.4.4 *Synthese*

Naamkundig beschouwd is er geen enkele indicatie dat er zich Vlamingen bevonden bij de groep kolonisten die hun heil zochten op het Deense Amager. Integendeel: de persoonsnamen uit het Amagerregister bevatten tal van lexicale en grammaticale kenmerken die in de richting van Noord-Holland/West-Friesland wijzen.

Onmiskenbaar Hollands zijn de toenames met het suffix *-sen/-zen-*, de afgesloten vormen op *-ss/-z-* en voornamen als *Gherrit* en *Arent*. Bovendien bevat de lijst met persoonsnamen heel wat Friese namen. Onbetwistbaar Fries zijn de genitiviseerde toenames op *-is/-es* en de talrijke Friese voornamen als *Harke*, *Folker*, *Meinert*, *Sasker*, *Siebrant*, *Siemen*, *Wibrant*, *Olbrant*, *Reyer*, die hetzij als roepnaam, hetzij als basis voor patronymische toenames gebruikt werden.

De aanwezigheid van Friese namen is te verklaren vanuit het historische gegeven dat in het noordelijke gedeelte van Noord-Holland, waaronder de regio West-Friesland, Fries lang de volkstaal is gebleven, iets wat in de vroege Middeleeuwen voor heel Holland gold. De Friese namen waren er dus autochtoon. Ze illustreren de taaie levenskracht van het Fries in West-Friesland in het begin van de zestiende eeuw, waarvan de laatste sporen uit die regio zelfs uit de zeventiende eeuw stammen (Versloot 2003: 32 en 2018). De persoonsnamen die in 1521 in het Amagerregister werden opgetekend zijn een momentopname van de toenmalige naamgevingspraktijk in West-Friesland. Ze laten zien dat Friese namen er lang in gebruik zijn geweest, naast Hollandse en algemeen-Nederlandse namen.

4 Besluit

De herkomst van de groep kolonisten die zich omstreeks 1520 op Amager hebben gevestigd, beroert al lange tijd de gemoederen. Waar kwamen deze landverhuizers, die zich op uitnodiging van de Deense koning Christiaan II in een tiental dorpen op Amager vestigden, vandaan? De Deense geschiedschrijvers die zich over deze vraag hebben gebogen, hebben nooit getwijfeld aan de Hollandse oorsprong van de boeren. Op basis daarvan en met een verwijzing naar o.a. de namen van de kolonisten stelde de Nederlander Van Hinte in zijn studie uit 1938 dan ook dat Noord-Nederlanders, met name West-Friezen, de tuinderskolonie Store Magleby op Amager gesticht hadden, ‘geheel onafhankelijk van de Vlamingen’ (Van Hinte 1938: 6). Daarmee ging hij lijnrecht in tegen de opvatting van de Belgische rijksarchivaris Vanden Bussche, die beweerde dat Amager gekoloniseerd was door Vlamingen (Vanden Bussche 1879, 1881), een visie die door Thavlov & Van Hoof (2013) is overgenomen. Vanden Bussche onderbouwde zijn opvatting met zijn ontdekking dat er in het begin van de zestiende eeuw twee Vlaamse tuinders uit de omgeving van Nieuwpoort naar Denemarken geëmigreerd waren: *Bouden Van der Helle* en *Willem De Cupere*, deze laatste samen met zijn vrouw, *Elisabeth Valejo*. Deze drie Vlamingen worden echter niet vermeld in het naamregister dat aan de privilegebrief van koning Christiaan is toegevoegd (1521). In dit zogenaamde Amagerregister, dat door de lokale predikant Strunge in 1958 is uitgegeven en hier opnieuw is getranscribeerd, worden 164 Nederlandse namen van kolonisten opgesomd, met hun verspreiding over de diverse dorpjes op Amager. Aan deze naamlijst is in de discussie over de her-

komst van de kolonisten weliswaar eerder aandacht besteed, o.m. in een publicatie van De Vries (1987), maar ze wordt in deze bijdrage opnieuw onder de loep genomen.

Onze morfologische en lexicale analyse van de persoonsnamen uit het Amagerregister sluit Vlaanderen als herkomstgebied van de kolonisten uit: geen enkele van de opgesomde persoonsnamen behoort tot een naamtype dat enkel in Vlaanderen voorkomt. Daarentegen bevat de lijst tal van voor- en toenamen die enkel aan Hollanders, meer specifiek West-Friezen, kunnen hebben toebehoord. Te oordelen naar hun sterk streekgebonden namen, waaronder heel wat autochtone Friese namen, vormden deze emigranten vermoedelijk een relatief gesloten gemeenschap. In combinatie met wat verhaald wordt in het Latijnse kroniekje van Hoorn (Heeres 1959), is het zeer aannemelijk dat het rechtsgebied Hoorn het centrum van de recrutering voor de migratie naar Amager is geweest. Zowel in 1519 als in 1520 had de Deense koning Christiaan II in een schrijven aan de burgemeester van Hoorn burgers uit diens rechtsgebied uitgenodigd om zich op Amager te vestigen. Het ziet ernaar uit dat ruim 150 West-Friezen uit Hoorn en omgeving gehoor hebben gegeven aan deze oproep, terwijl koning Christiaan van zijn kant alles in gereedheid bracht om deze groep boeren te ontvangen. Met de uitgifte van de privilegebrief in 1521, waaraan de namen van de landverhuizers in een register werden toegevoegd, werd de kolonisatie juridisch bekrachtigd.

Zowel op naamkundige als op historische gronden kan de Holland-Vlaanderen-controverse nu worden beslecht in het voordeel van Holland: er kan geen twijfel over bestaan dat de kolonisten die in het begin van de zestiende eeuw hun geluk beproefden op het Deense Amager, niet uit Vlaanderen, maar uit de noordelijke Nederlanden, meer bepaald uit de wijde omgeving van Hoorn in West-Friesland, afkomstig waren.

Bibliografie

- Amagerregister* – Rigsarkivet København, München-samlingen, 1474-1532 nr. 8: Udkast til privilegier for hollandske bønder på Amager samt register over disse [1521].
- Andersen 1969 – E. Andersen, *München-samlingen: Kong Christiern II, dronning Elisabeth med fleres arkiver*. København: Rigsarkivet, 1969. (Rigsarkivets Vejledende Arkivregistraturer 15).
- Berntsen 1656 – A. Berntsen, *Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed*. 4 dln. København: J. Holst, 1656.
- De Thurah 1758 – L. De Thurah, *Omstændelig og tilforladelig Beskrivelse over den liden Øe Amager og den ei langt derfra situerede endnu mindre Øe Saltholm*. København: Nicolaus Møller, 1758.
- De Vries 1987 – G. de Vries, 'The Names of the First Immigrants from the Netherlands on the Danish Isle of Amager'. In: M. Dyhr & J. Olsen (red.), *Kopenhagener Beiträge zur Germanistischen Linguistik. Sonderband 3. Festschrift für Karl Hyldegaard-Jensen. Zum 70. Geburtstag am 3. Februar 1987*. København, 1987, p. 291-300.
- Ebeling 1993 – R. Ebeling, *Voor- en familienamen in Nederland. Geschiedenis, verspreiding, vorm en gebruik*. Groningen: REGIO Projekt, 1993.
- Fockema Andreae 1906 – S.J. Fockema Andreae, *Het Oud-Nederlandsch Burgerlijk Recht*. 2 dln. Haarlem: Erven F. Bohn, 1906.
- Heeres 1959 – W.G. Heeres, 'Iets over Velius en zijn bronnen'. In: *West-Frieslands Oud en Nieuw* 26 (1959), p. 119-134; http://www.oudhoorn.nl/wfon/1959/wfon1959_131_132.php.
- Huitfeldt 1596 – A. Huitfeldt, *Historiske Beskriffuelse om hues sig haffuer tildragit vnder Kong Christiern den Anden*. København: Matz Vingaard, 1596.
- Jernskæg 1693 – M. Jernskæg, *Amager Lands Indbyggeres korte Beskrivelse*. Køge, 1693.

- Koopstra 2003 – C.G. Koopstra, *Een laatmiddeleeuwse terp bij de Tomashof; een Aanvullend Archeologisch Onderzoek in Workum, gemeente Nijefurd (Fr.)*. Groningen: Archaeological Research & Consultancy (ARC), 2003; <https://doi.org/10.17026/dans-z54-g9ty>.
- Kristensen e.a. 1932-1948 – M. Kristensen e.a. (red.), *Skrifter af Paulus Helie*. 7 dln. Kopenhagen: Det danske danske Sprog- og Litteraturselskab, 1932-1948.
- Larsen 1987 – N.E. Larsen, 'Die Verleihungsurkunde (1521) von König Christiern II. an die holländischen Bauern der Insel Amager'. In: M. Dyhr & J. Olsen (red.), *Kopenhagener Beiträge zur Germanistischen Linguistik. Sonderband 3. Festschrift für Karl Hyldegaard-Jensen. Zum 70. Geburtstag am 3. Februar 1987*. Kopenhagen, 1987, p. 166-176.
- Marynissen 2002 – A. Marynissen, 'Tussen Brussel en Amsterdam. Familienamen en migratie binnen het Nederlandse taalgebied'. In: *Naamkunde* 34 (2002), p. 239-256.
- Marynissen 2011a – A. Marynissen, 'Hoofdstuk 6: Namen'. In: N. van der Sijs (red.), *Dialectatlas van het Nederlands*. Amsterdam: Bert Bakker, 2011, p. 300-353.
- Marynissen 2011b – A. Marynissen, 'Familiennamen aus dem niederländischen Sprachgebiet in Deutschland'. In: K.H. Hengst & D. Krüger, *Familiennamen im Deutschen. Erforschung und Nachschlagwerke. Bd 2: Familiennamen aus fremden Sprachen im deutschen Sprachraum. Jürgen Udolph zum 65. Geburtstag zugeeignet*. Leipzig: Universitätsverlag, 2011, p. 35-52.
- Meijers 1932 – E.M. Meijers, *Het Ligurische erfrecht in de Nederlanden: 2: Het West-vlaamsche erfrecht*. Haarlem: Tjeenk Willink, 1932.
- Moreri 1674 – L. Moreri, *Le grand dictionnaire historique ou Le mélange curieux de l'histoire sainte et profane*. Lyon: Jean Girin, & Barthelémy Rivière, 1674.
- Mygdal 1932 – E. Mygdal, *Amagerdragter – Vævninger og Syninger*. Kopenhagen: Schønberg, 1932.
- NVB – Nederlandse Voornamenbank; <https://www.meertens.knaw.nl/nvb/>.
- Nicolaisen 1907-1915 – C. Nicolaisen, *Amagers Historie. Bilagt med de vigtigste Breve og Aktstykker om Øens Forhold*. 3 dln. Kopenhagen: Skous Forlag, 1907-1915.
- Pedersen 1968 – A. Pedersen, *Birketing i Gl. Københavns Amt*. Kopenhagen: juristforbundets, 1968.
- Robbe 2018a – J. Robbe, 'Nederlandse mussen op Deense wierdijken – dialectwoorden van Nederlandse oorsprong op het Deense eiland Amager'. In: *VakTaal* 31 (2018) 4, p. 20-22.
- Robbe 2018b – J. Robbe, 'Paskeroskens, maliskens og muske: Hvordan to blomster og en fugl forbinder Dragør med Holland'. In: I.S. Hansen e.a. (red.), *Fraseologi – genveje og omveje: Festskrift til Torben Arboe i anledning af hans 70-årsdag den 8. september 2018*. Aarhus Universitet: Peter Skautup Centret for Jysk Dialektforskning, 2018, p. 165-169.
- Robbe 2018c – J. Robbe, 'Vierdigets sproglige hemmeligheder: Hvordan et dige slår bro mellem Amager og Holland'. In: *Namn och Bygd* 106 (2018), p. 101-107.
- Schuijtemaker 2018 – L. Schuijtemaker, *Koeien, kaas, kentering. De agrarische geschiedenis van oostelijk West-Friesland tot 1811*. Masterscriptie UvA, 2018; <https://www.hvhemony.nl/media/1807/schuijtemaker-koeien-kaas-kentering-verspreiding.pdf>.
- Scocozza & Hansen 2004 – B. Scocozza & G. Jensen, *Politikens Etbinds Danmarkshistorie*. Derde, herziene druk. Kopenhagen: Politikens Forlag, 2004.
- Strunge 1958 – M. Strunge, *Amager-Registret (Register van Amack)*. *Navnelister fra Christian II's tid vedrørende den nederlandske amagerkoloni*. Kopenhagen: Ejnar Munksgaard, 1958; <https://dis-danmark.dk/bibliotek/900372.pdf>.
- Thavlov & Van Hoof 2013 – L. Thavlov & W. Van Hoof, *Vlaamse tuinders en Hollandse boeren in Denemarken in de zestiende eeuw; een kritische blik op een bekend Deens immigratieverhaal*. Sint-Katelijne-Waver: Erf en Heem, 2013.
- Van Hinte 1938 – J. van Hinte, *Een Nederlandsche nederzetting in Denemarken. Store Magleby, het Hollanderdorp op Amager*. Leiden: E.J. Brill, 1938.
- Vanden Bussche 1879 – E. Vanden Bussche, 'L'île d'Amac, colonie flamande en Danemark au xv^{ie} siècle'. In: *La Flandre* 10 (1879), p. 187-198.
- Vanden Bussche 1881 – E. Vanden Bussche, *Flamands et Danois*. Brugge: Daveluy, 1881.
- Van der Schaar & Gerritzen 2008 – J. van der Schaar & D. Gerritzen, *Prisma Woordenboek Voornamen. Samengesteld door dr. J. van der Schaar, bewerkt door dr. Doreen Gerritzen*. Twintigste Druk. Utrecht: Het Spectrum, 2008.
- Van der Schaar 1964 – J. van der Schaar, *Woordenboek van voornamen*. Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum, 1964.
- Van Loon 1981 – J. van Loon, *Bijdrage tot de morfeemgeschiedenis en -geografie der Nederlandse toenames*. Kortemark-Handzame: Familia et Patria, 1981.

Versloot 2003 – A. Versloot, ‘Fries in Holland in de 17^e eeuw’. In: *Taal en Tongval* 55 (2003), p. 1-40.
Versloot 2018 – A. Versloot, ‘Frysk út Noard-Hollân út de 17^e iuw?’ In: *Us Wurk* LXVII (2018), p. 1-37.

Adressen van de auteurs

Universität zu Köln – Institut für Niederlandistik
Lindenthalgürtel 15a
D-50935 Köln, Deutschland
ann.marynissen@uni-koeln.de

Aarhus University – School of Communication and Culture – Linguistics
Jens Chr. Skous Vej 2, building 1485-425
DK-8000 Aarhus C, Denmark
gerjr@cc.au.dk

Bijlage: Transcriptie Amagerregister**[fol. 1r] Op West Suntbw**

1. Johan Lawrens
2. Thonis Lawwerens
3. Lwtthghin Pieterss
4. Gherryt Janss Scholer
5. Iff Meylyss
6. Claes Herkis
7. Arys Arentz
8. Marten Pieterss
9. Pieter Dirxsen
10. Pieter Freriex
11. Koen Rwddeerts
12. Nanne Classs
13. Meinert Jansen
14. Cornelius Pieterss
15. Johan Martss
16. Euert Euertzen

[fol. 1v] Op Oest Swntbw

1. Jacop Classs
2. Johan Classs
3. Meinert Gollyes
4. Willom Meyssys
5. Derick Areys
6. Willom Steuens
7. Cornelius Jacobs
8. Johan Sakers
9. Hendrick Dirxsen
10. Olbrant Harmis
11. Johan Dirxss
12. Johan Syemens
13. Reyer Dirxss
14. Hendrick Dirxsen
15. Dyrick Lwtthghins
16. Pieter Albertss
17. Pyel Wybrantss
18. Cornelius Remmitzen
19. Taedt Harkis
20. Herke Wylloms
21. Wyllom [Jacobss] Carsis
22. Nanne Jacopz

[fol. 2r] Op Cleine Maekebw

1. Johan Andriesss
2. Pieter Pieterss
3. Johan Harmisss
4. Olfert Harrickss
5. Jacob Siemess

6. Floeris Gertss
7. Ryck Siemess
8. Frans Areis
9. Gherlich Tryen Piet Flores
10. Doede Fries
11. Bart Sybytz
12. Gherrit Johan Mesmakers
13. Gherreit Dirrickss
14. Jacop Frese
15. Albert Mewwess
16. Harck Remmerantz
17. Claes Classs
18. Arys Dirrickss
19. Claes Janss
20. Jacob Jacobss
21. Jacob Pieterss

[fol. 2v] Op Timmerop

1. Powwels Olbrantzen
2. Johan Cornelis
3. Reyer Hwegen
4. Johan Reyers
5. Derick Aries
6. Aries Claesss
7. Arent Janss
8. Johan Artghins
9. Issebrant Classs
10. Gherreit Wolters
11. Pieter Dirrixss
12. Johan Hauitzzen
13. Gherreit Janss
14. Pieter Dirxsen
15. Willom van Tessel
16. Pieter van Egmont
17. Issebrant Janss

Op Scheleghert

1. Meinert [w] Willems
2. Pieter Freriex
3. Albert Albertzen
4. Derick Dirrickss
5. Syewert Aryes

[fol. 3r] Op Wldrop ende op Wybrych

1. Johan Harkis
2. Claes Martss
3. Johan Siemanss
4. Folkar Frerickss

5. Claes Gerrizen
Claes Gerritzen ende Volker Frerickss
6. Pieter Siebrantzen
7. Willom Frerickss
8. Areys Rwedertz
9. Johan Matthies
10. Cornelius Pieterss
11. Cornelis Pieterss

[fol. 3v] Op Tornbw

1. Derick Gerreitzen
2. Claes Janss
3. Johan Smyt
4. Siebrant Pieterss
5. Cornelis Corneliss
6. Reyer Euertzen
7. Lowweris Frays
8. Cateriene Jacobs
9. Mathys Euertzen
10. Claes Janss
11. Pieter Knipper
12. Trien Pieter Wylloms
13. Claes Jacobss
14. Johan Jonghytghin
15. Johan Powwels
16. Claes Ghouertz
17. Ghwert Jan Dirickz

Op [cassdrop] Cassdrop

1. Wyllom Entis
2. Hylbrant Jansen
3. Pieter Classs
4. Lambert Pieterss
5. Jacob Reyers
6. Jacob Rengtghen
7. Derick Jansen
8. Johan Janss
9. Isebrant Dirickssen Tomshoff

[fol. 4r] Op Groete Maeckelbw

1. Lwcass Janss
2. Cornelis Wytss

3. Johan Janss
4. Jacob Janss
5. Gherreyt Classs
6. Folkart Martss
7. Lambert Pieterss
8. Claes Thoemess
9. Johan (heft ontfangen ii^c marck) Fienis
10. Albert Dirrickss
11. Dirick Dirrickss
12. Lyefferit Lwtgghins
13. Haeyke Pieterss
14. Jacob Janss
15. Johan Pieterss
16. Pieter [Ariss] Arentzen
17. Pieter Pieterss
18. Cornelius Claesss
19. Johan Hayes
20. Ren Wyllomss
21. Frerick Heyniss
22. Jacop Dirrixss
23. Johan Wowterss
24. Claes Wowterss
25. [fol. 4v] Claes Heinis
26. Johan Pieterss
27. Johan Pieterss
28. Jeleis Siemenss
29. Johan Hasen
30. Jacop Pieterss
31. Cornelius Janss
32. Gherreit Pieterss
33. Derick Jacobss
34. Wyllom Thewss
35. Broen Classs
36. Pieter Syebrantss
37. Hendrick Cornelis
38. Cornelis Hendrickss
39. Albert Folkerss
40. Jacob Theiss
41. Pieter Syebrantzen
42. Frerick Pietersen
43. Hendrick Jansen
44. Jacob Harmis

Zowel op naamkundige als op historische gronden kan de Holland-Vlaanderen-controverse nu worden beslecht in het voordeel van Holland: er kan geen twijfel over bestaan dat de kolonisten die in het begin van de zestiende eeuw hun geluk beproefden op het Deense Amager, niet uit Vlaanderen, maar uit de noordelijke Nederlanden, meer bepaald uit de wijde omgeving van Hoorn in West-Friesland, afkomstig waren.

Uitgeverij Verloren
Hilversum

